

مشاوره اطلاعاتی در جامعه اطلاعاتی

■ دکتر گلنسا گلینی مقدم^۱

استادیار گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شاهد

■ نوروزی، علیرضا؛ خالید ولایتی. مشاوره

اطلاعاتی: اصول، روش‌ها و فنون،

تهران: چاپار، ۱۳۸۸، ۲۳۰ ص،

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۹۴-۳۳-۰

مقدمه

اصطلاح «مشاوره» واژه‌ای آشنا و به معنای مشورت کردن است و به نظر می‌رسد که توافق کلی در این زمینه وجود داشته باشد. اما وقتی کلمه «مشاوره» با کلمات دیگری پیوند می‌خورد، در واقع نشان‌دهنده موضوعی است که مشاوره بدان مربوط می‌شود. اصطلاحاتی مانند «مشاوره روان‌شناسی»، «مشاوره خانواده یا خانوادگی»، «مشاوره ازدواج»، «مشاوره شغلی»، «مشاوره مسکن»، «مشاوره حقوقی» به اندازه کافی روشن و مورد قبول اکثریت جامعه هستند. اما اصطلاح «مشاوره اطلاعاتی» در ادبیات فارسی و در جامعه ایرانی بسیار جدید به نظر می‌رسد. چنین اصطلاحی حتی به عنوان یک مفهوم تخصصی در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی کاملاً شناخته شده نیست. نگاهی به مطالب منتشر شده به زبان فارسی نشان می‌دهد که تاکنون اصطلاح «مشاوره اطلاعاتی» در سه زمینه مشخص کاربرد یافته است. مورد اول به سیستم‌های امنیت و اطلاعاتی مربوط می‌شود و به مسائلی مانند حفاظت اطلاعات، وزارت اطلاعات و به طور کلی سازمان‌ها و مسائل امنیتی کشور ارتباط پیدا می‌کند. مورد دوم مشاوره اطلاعاتی به سازمان‌ها و مدیریت مرتبط است و بیشتر بار مفهومی آن به مشاوره مدیریتی ارتباط پیدا می‌کند. مورد سوم که جدیدتر از دو مورد قبلی است، موضوعی است که نویسندگان محترم کتاب حاضر مطرح کرده‌اند و وبسایتی نیز با نام کلینک مشاوره اطلاعاتی در اینترنت از

سوی پدیدآورنده اول همین کتاب قابل دسترسی است. به نظر می‌رسد که دکتر علیرضا نوروزی، مؤلف این کتاب، یکی از نخستین کسانی است که واژه «مشاوره اطلاعاتی» را در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران مطرح کرده است. این نکته شایان ذکر است که اصطلاح مشاوره اطلاعاتی کمابیش در متون انگلیسی زبان کاربرد پیدا کرده، اما در بیشتر موارد مربوط به مشاوره در سطح مدیران و در ارتباط با شرکت‌های مختلف است. برخی از کتابخانه‌ها نیز از این واژه استفاده می‌کنند. اما واژه‌ای است که بیشتر به جای متخصص موضوعی کاربرد یافته است. در وبسایت برخی از کتابخانه‌ها به جای استفاده از واژه «متخصص موضوعی» به مشاور اطلاعاتی در یک زمینه موضوعی خاص ارجاع داده می‌شود و مثلاً نحوه تماس با آن فرد برای کاربر نوشته می‌شود.

معرفی نویسندگان

دکتر علیرضا نوروزی دانشنامه دکترا خود را در رشته علم اطلاعات و ارتباطات از دانشگاه پل‌سزان فرانسه اخذ کرده و در حال حاضر عضو هیئت علمی گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران است. وی همچنین مؤسس کلینک مشاوره اطلاعاتی است که اطلاعات آن در اینترنت قابل دسترسی است. این مؤلف علاوه بر انتشار مقالات متعدد در مجلات معتبر داخلی و خارجی، کتاب‌های مختلفی نیز

منتشر کرده است.

خالد ولایتی، مؤلف دیگر این کتاب، فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از دانشگاه تهران است.

بررسی کتاب

کتاب حاضر یکی از نخستین آثار در زمینه مشاوره اطلاعاتی در جهان است. کتاب شامل سه فصل است، فصل اول حدود ۱۳۰ صفحه، فصل دوم حدود ۷۰ صفحه و فصل سوم فقط ۱۶ صفحه (۷ درصد) است.

فصل اول به تعریف مشاوره و سپس مشاوره اطلاعاتی می‌پردازد. در این فصل آمده است: «مروزه مشاوره اطلاعاتی به صورت واژه‌ای بنیادی در حوزه علم اطلاعات و اطلاع‌رسانی درآمده است» (ص ۴۰). در ادامه مؤلفان کوشیده‌اند که مبانی نظری مشاوره اطلاعاتی را ارائه کنند. پس از آن به اهداف مشاوره اطلاعاتی و سپس انواع مسئله یا مشکل در مشاوره اطلاعاتی پرداخته شده است.

در ادامه به انواع مشاوره اطلاعاتی و مشاوره اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پرداخته می‌شود. با توجه به حجم زیاد مطالب در فصل اول، نویسندگان می‌توانستند حداقل بخش پایانی را از فصل اول جدا کنند و در فصل جداگانه‌ای قرار دهند. در بخش نتیجه‌گیری فصل اول، مشاوره اطلاعاتی را به طور کلی به سازمان مرتبط می‌کنند و هدف از مشاوره اطلاعاتی را افزایش امکان و میزان توسعه و رشد همه‌جانبه سازمان‌ها یا شرکت‌ها می‌دانند.

مسائل متعدد و گاهی غیرمرتبط، در این فصل مشاهده می‌شود و رابطه مشخصی بین برخی از مطالب وجود ندارد. به‌ویژه مؤلفان در ارتباط‌دادن بین مشاوره اطلاعاتی و علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی موفق نبوده‌اند و معلوم نشده که این رشته چه نوع رابطه‌ای با مشاوره اطلاعاتی دارد.

بخش نتیجه‌گیری نیز ارتباط زیادی با آن همه مطالبی که در فصل اول گفته شد، ندارد. درحقیقت فصل اول پس از تعریف و تاریخچه مشاوره، به مشاوره در ایران و اسلام می‌پردازد و سپس پیش‌زمینه‌های نظری مشاوره اطلاعاتی را بیان می‌کند. پس از آن هدف‌های مشاوره اطلاعاتی را مطرح کرده و بعد به حل مسئله و انواع مسئله می‌پردازد. در بخش بعدی انواع مشاوره اطلاعاتی را به تفصیل ذکر می‌کند و در قسمت‌های پایانی (ص ۱۰۸) وارد موضوع مشاوره اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز

اطلاع‌رسانی می‌شود. مطالبی که در این قسمت مطرح شده نه مورد است که عبارتند از: ۱.

مشاوره خوانندگان؛ ۲. اشاعه اطلاعات گزیده و آگاهی‌رسانی جاری؛ ۳. کتابداران متخصص و مرجع؛ ۴. کارگزار اطلاعاتی؛ ۵. مشاور اطلاعاتی؛ ۶. کارآفرین اطلاعاتی، خوداشتغالی در حوزه اطلاع‌رسانی؛ ۷. تصدی اطلاعات؛ ۸. کنترل ورود و خروج اطلاعات؛ ۹. دولت و فعالیت‌های انتقال اطلاعات.

نگاهی به این نه مورد نشان می‌دهد که نوع تقسیم‌بندی مطالب هم‌سنگ و متناسب نیست.

در ادامه فصل اول پس از مباحث مربوط به علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، چالش‌های مشاوره اطلاعاتی مورد بحث قرار می‌گیرد و پس از فرهنگ مشاوره اطلاعاتی، به دلایل توجه به حرفه مشاوره اطلاعاتی و آموزش مشاوره اطلاعاتی می‌پردازد که به نظر می‌رسد به مطلب قبلی آن ارتباط نداشته باشد و سپس با یک نتیجه‌گیری از یک فصل طولانی ۱۳۰ صفحه‌ای مطالب فصل اول به پایان می‌رسد. فصل دوم به مراجع و مشاوره اطلاعاتی و انواع مهارت‌های مشاوره می‌پردازد که به طور کلی مربوط به خود «مشاوره» است، نه مشاوره اطلاعاتی. باز هم در پایان نتیجه گرفته شده که هر سازمان یا شرکتی برای بقای خود در دنیای رقابتی امروز به مشاوره اطلاعاتی نیاز اساسی دارد.

فصل بسیار کوتاه سوم به فنون و ابزارهای لازم برای مشاوره اطلاعاتی می‌پردازد و کاملاً وارد مباحث مربوط به سازمان‌ها و شرکت‌ها می‌شود و نتیجه می‌گیرد که مهم‌ترین ابزارهای گردآوری اطلاعات برای مشاوره اطلاعاتی شامل پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و مطالعه موردی است.

یکی از ویژگی‌های کتاب این است که در پایان دارای واژه‌نامه انگلیسی به فارسی است که معادل فارسی اصطلاحات بکاررفته در متن کتاب را ارائه می‌دهد و پس از آن نمایه موضوعی در دو صفحه آمده است.

در مقدمه کتاب آمده است «کتاب حاضر با هدف جایگزین کردن شیوه‌های پراکنده و سنتی مشاوره اطلاعاتی با یک برنامه دقیق، حساب‌شده و منظم برای یاری‌رساندن به متخصصان علم اطلاعات و اطلاع‌رسانی، مدیران شرکت‌ها و سازمان‌ها و مشاورانی که در زمینه اطلاعات و اطلاع‌رسانی فعالیت دارند، نگاشته شده است» (ص ۱۴).

با وجود آنکه مخاطب اصلی کتاب متخصصان اطلاع‌رسانی ذکر شده است، اما مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی فقط ۱۳ صفحه از کتاب را به خود اختصاص داده و بحث‌های ارائه‌شده نیز رابطه سلسله‌مراتبی با هم ندارند. از آنجا که مطالب مربوط به کتابداری و اطلاع‌رسانی در این کتاب بسیار کم و پراکنده است، کتاب قادر نیست که به متخصصان علم کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک چندانی کند، اما با توجه به تأکید کتاب بر مشاوره در سازمان‌ها ممکن است برای مدیران شرکت‌ها و سازمان‌ها مفید واقع شود.

پی‌نوشت:

1. g_galyani@yahoo.com

کتاب حاضر با هدف

جایگزین کردن

شیوه‌های پراکنده

و سنتی مشاوره

اطلاعاتی با یک

برنامه دقیق،

حساب‌شده و منظم

برای یاری‌رساندن

به متخصصان

علم اطلاعات

و اطلاع‌رسانی،

مدیران شرکت‌ها

و سازمان‌ها و

مشاورانی که در

زمینه اطلاعات و

اطلاع‌رسانی فعالیت

دارند، نگاشته شده

است

